

Az európai gazdaság kizöldítése: a tagállamok és a szociális partnerek válaszai és kezdeményezései

Összefoglaló

Bevezetés

Egyre inkább felismerik, hogy az éghajlatváltozás hatással lesz a munkaerőpiacra: egyes régiókat, ágazatokat, vállalkozásokat, foglalkozásokat és szakismereti csoportokat hátrányosan fog érinteni, mások pedig nyerni fognak vele. A szociális partnerekre és a kormányokra ezért jelentős közös szerep hárul a „zöldebb gazdaságra” való áttérés megkönnyítésének területén: ezek közé tartozik a szükséges szakismeretek előzetes azonosítása és előmozdítása a strukturális munkanélküliség elkerülése érdekében, a hatékony technológiák és az induló zöld vállalkozások támogatása, valamint az állami források környezetterhelés csökkentését célzó intézkedésekre való összpontosítása – hogy csak néhány ilyen kezdeményezést említsünk.

Ez a jelentés az uniós tagállamok, valamint Norvégia nemzeti kormányainak és a szociális partnereinek a zöldebb gazdaság felé való elmozdulás és az ezen új terület munkahely-teremtési potenciáljának maximalizálása terén adott válaszait és indított kezdeményezéseit vizsgálja. A megállapítások az Európai Alapítvány az Élet- és Munkakörülmények Javításáért (Eurofound) EIRO nemzeti központjai által szolgáltatott tényeken alapulnak. Az első rész kifejezetten azokat a nemzeti helyreállítási csomagokat vizsgálja, amelyek zöld szempontokat tartalmaznak, és ismerteti, hogy a tagállamok hogyan hozták létre a zöld menetrenddel foglalkozó két- és háromoldalú vita irányítási struktúráit és fórumait, valamint feltérképezi, a szén-dioxid-kibocsátások csökkentésének és az alternatív energiaforrások fejlesztésének fontosságára irányuló növekvő tudatosságot. Ezeknek a kezdeményezéseknek a hatóköre magában foglalja a megújuló energiatermelést (beleértve az árapály-, a nap- és a szélenergiát), az energiahatékonyságot, a fenntartható közlekedést, a vízellátást, a hulladékgazdálkodást és a fenntartható mezőgazdaságot. A jelentés több innovatív kezdeményezést is azonosított, amelyek a helyes gyakorlat példaként megoszthatók és terjeszthetők.

Szakpolitikai háttér

Az Európai Unió intézményei az elmúlt években tevékenyen foglalkoztak a zöld gazdaság szakpolitikai stratégiájának létrehozásával, amely keretet határoz meg

az egyes tagállamok lépései számára. Központi jelentőségű zöld cél az az európai kötelezettségvállalás, hogy 2020-ig az 1990-es szinthez képest 20%-kal csökkentik a CO₂-kibocsátást. A hosszú távú stratégiát az európai fenntartható fejlődési stratégia határozza meg, amelyet sok másik uniós stratégiában (mint például a foglalkoztatási iránymutatás és a szociális menetrend) általánosan érvényesítettek. Ezt követően a tagállamok többsége elkészítette saját nemzeti fenntartható fejlődési stratégiáját. Az állam- és kormányfők által 2008 decemberében jóváhagyott európai gazdaságélénkítési terv stratégiai célként határozza meg az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való áttérés felgyorsítását. Az Európai Bizottság azóta a nemrégiben, 2009 áprilisában kiadott fehér könyvben körvonalazta álláspontját, amelynek címe: „Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás: egy európai fellépési keret felé”. Multinacionális szinten a „zöld munkahelyek kezdeményezés” háromoldalú politikai üzenet a munkaadók, szakszervezetek és kormányok részéről, amelynek célja a környezetvédelmi szempontból fenntartható munkahelyek és fejlődés támogatása az éghajlati kihívással küzdő világban.

Fő megállapítások

Noha a jelentésből összességében az derül ki, hogy a kormányok és a szociális partnerek a legtöbb országban tevékenyen igyekeznek előmozdítani a zöld menetrendet, az elkötelezettség, a mozgósítás szintje, valamint az irányítás és a közös viták strukturái változóak. Ugyanez igaz azzal kapcsolatban, hogy Európában mit fognak fel „zöldként” (vagyis atomenergia, régi autók leselejtezése és bontása, biogazdálkodás).

Az egyik jelentős, számos nemzeti kormány által az utóbbi években bevezetett kezdeményezés egy olyan rendszer, amelynek keretében az embereket pénzügyileg ösztönzik arra, hogy a régebbi autókat selejtezzék le. Jelentős vita alakult ki azonban a programok környezeti hasznosságát illetően, és azzal kapcsolatban, hogy nem inkább az autópálya támogatását szolgálják-e, semmint a zöld menetrend előmozdítását.

A recesszió miatt egyes tagállamokban a zöld kérdések lekerültek a napirendről, míg mások arra használták fel helyreállítási csomagjaikat, hogy előmozdítsák az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való áttérést. A zöld kollektív szerződés helyes gyakorlatára példa a belga gazdaságélénkítési terv részét képező „ökocsekk”: azaz olyan bértámogatás, amelyet bizonyos feltételekhez kötött szociális adókedvezményekkel együtt adnak, és amelynek célja a környezetbarát és fenntartható fogyasztási javak vásárlásának ösztönzése. Ezek az ökocsekkok a munkaadótól kapott juttatásnak minősülnek, a gyakorlatban azonban a kollektív tárgyalás folyamatában arra használják fel őket, hogy közvetett módon, ilyenfajta „puha” béremelések felkínálásával szálljanak szembe a szakszervezetek bérköveteléseivel. Az adókedvezmények mind a munkaadók, mind a munkavállalók számára előnyösek.

Egy másik szemléletes példa az olasz szociális partnerek és vezetés által aláírt kollektív szerződés, amelynek esetében egy Scandicciben található Electrolux gyár angol-amerikai befektetési alapnak való eladása után a kis hűtőgépek gyártásáról a napelemek és szellapátok gyártására áll át. A szerződés rögzíti, hogy 2010-re az üzem a jelenleg ott dolgozó 450 alkalmazott közül legalább 370 főt fel fog venni.

A szociális partnerek szerte Európában változatos fellépésekben vesznek részt – idetartozik szakpolitikai nyilatkozatok kiadása, konferenciák és műhelyértekezletek szervezése a zöld kérdések megvitatása céljából, valamint képzési programok létrehozása annak érdekében, hogy a tagok elsajátítsák a szükséges szakismereteket. Egyes országokban, ahol a szociális partnerek kevésbé aktívak, a kezdeményezések élén gyakran nem kormányzati szervezetek állnak. Nyilvánvaló különbségek mutatkoznak a munkaadók és a munkavállalók képviselőinek megközelítésében: a munkaadók inkább arra összpontosítanak, hogy a zöld gazdaságban is megőrizték versenyképességüket. A munkaadói fellépéseket gyakran a jogszabályoknak – különösen a környezetvédelmi jogszabályoknak – való megfeleléssel kapcsolatos kérdések is vezérik. Továbbá a munkaadói kezdeményezések a környezetvédelmi területen gyakran általános társadalmi felelősségvállalási stratégiákba ágyazódnak be. Ezzel szemben a szakszervezetek gyakran hajtanak végre olyan lobb- és kampánykezdeményezéseket, amelyekkel a kormányokat és az üzleti közösséget veszik célba.

A szakismeretek hiánya olyan kérdés, amelyre európai szinten, de egyes országokban is felhívták a figyelmet. Az e szakadék áthidalására irányuló erőfeszítés részeként az egyesült királyságbeli szociális partnerek, különösen munkaadói oldalon, aktívan foglalkoznak a zöld gazdaságban szükséges szakismeretek szintjének növelését célzó stratégiák

előmozdításával. Olaszországban az egyetemek és a magán képzési szolgáltatók tanfolyamokat dolgoznak ki, hogy fejlesszék azokat a készségeket, amelyekre a munkavállalóknak a jövő zöld gazdaságában lesz szükségük.

Szakpolitikai iránymutatások

- A kormányok, a szakszervezetek, a munkaadók és más érdekelt felek egész Európában nagy vonalakban egyetértenek abban, hogy a zöld gazdaságban benne rejlik annak lehetősége, hogy a jövőben jelentős számú munkahelyet teremtsen. Az egyik fő kihívás az, hogy hogyan használják ki e terület lehetőségeit, és hogyan alkalmazzák ezt a közelmúlt gazdasági válsága által sújtott gazdaságok fellendítésére.
- A jelentés mindössze kevés kivétellel egyértelműen a kelet és nyugat, illetve – jöllehet, kisebb mértékben – a dél és észak közötti törésvonalra világít rá a szociális partnerek és kormányok elkötelezettségének és mozgósításának mértékét, valamint a kezdeményezések tartalmát illetően, ami a nemzeti prioritások listáinak sokszínűségét tükrözi.
- A belga ökocsekk és az olasz szervezetátalakítási eset jó példa arra, hogy a szociális partnerek hogyan befolyásolhatják, és hogyan mozdíthatják elő az átmeneti folyamatot hagyományos eszközeik, a kollektív tárgyalás és szerződések segítségével.
- A zöld menetrend várhatóan a társadalmi párbeszéd tartalmát és formáit is át fogja alakítani. Lehetséges, hogy sor kerül a főbb szereplők és a társadalmi párbeszéd bizonyos ártrendeződésére. Ugyanakkor új folyamatok és struktúrák hozhatók létre a növekvő zöld gazdasághoz kapcsolódóan felmerülő foglalkoztatási kérdések megvitatására.
- A kérdést hosszú távon szükséges megvizsgálni, mivel a zöld gazdaság nem hoz olyan gyors megoldást, amely rövid távon segítené az országokat. Ahhoz, hogy a gazdaságok versenyképességének megőrzése, és a munkavállalók készségeinek naprakészen tartása mellett át lehessen állni az alternatív energiaforrásokra, és korlátozni lehessen a CO₂-kibocsátást, gondos hosszú távú tervezésre és megbízható szakpolitikai keretre lesz szükség. Az uniós szakpolitika e folyamatban katalizátorszerepet játszhat.

További információ

Az európai gazdaság kizöldítése: a tagállamok és a szociális partnerek válaszai és kezdeményezései című jelentés a következő címen érhető el: <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef0972.htm>

Christine Aumayr, kutatási munkatárs
cau@eurofound.europa.eu